8 (17)

AR VIRIONES
D'AN ARTIZANET,
D'AR BAIZANTET, D'AR SOUDARDET.

LAQUEAT E BREZONNEC
GANT AN AUTROU NABAD LÉON
DEUS A BARRES CLÉDER.

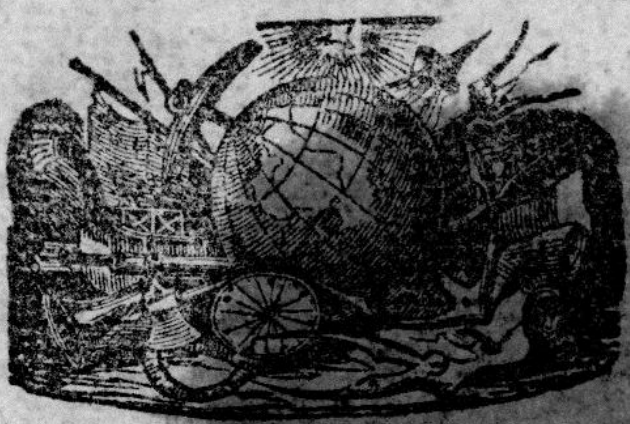

E LANDERNE,
e ty DESMOULINS, Imprimêr ha Librêr.
—1849—

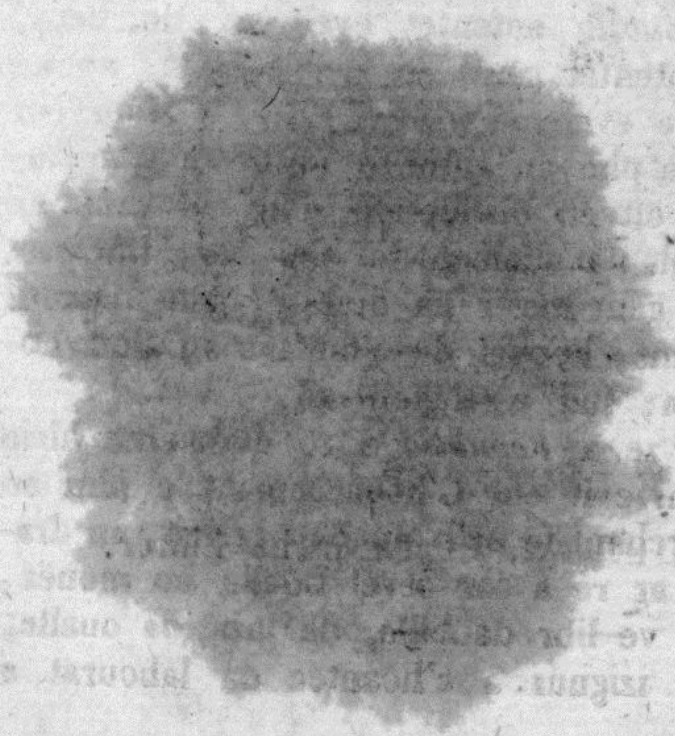

I.

D'an Artizanet.

I. *Ar Republiq.*

Explicomp an traou evel ma 'maïnt, ha guëlomp petra sinifi ar guer *Republiq*, divar benn peini eus brema quement a drous e Franç, ha pini a expliquer e meur a fæçon diffarant ervez ar faltazi ac an interest.

Ar guer *Republiq* ententet evel ma tle beza, evel ma 'zeo ententet gant an dud honest, ac an dud a fæçon, ac evel ma 'ma en effet, a sinifi eur C'houarnamant e pini an autorite souveren a apparchant oc'h an oll eb distinction ebet, e pini an den a ell ac a dle, ha quement-se hep beza tracasset na gourdrouset gant mestr na divestr, gant digentil na gant bourc'his, henvel dè c'houarn an dud honesta, a capapla; tud a religion-vad.

Mæs ar guer-ze a *Republiq* a zo quemeret hirio gant meur a ini evit eur C'houarnamant e pini an autorite a apparchant-fe oc'h an dapagerien, an drabasserien, oc'h ar re a oar sevel hüella ho mouëz, e pini an oll a ve libr da billa, da laza, da oualla, e pini an dud izigunus ha c'hoantec da labourat a

guemerfe poan e profit an dud feneant, ac incapabl da ober netra, e pini ar güespet a veſe divar goust ar guënau. Communaute eb e farr! Breudeuriach dirol!

« Te a garr al labour, a labourat a rez; me ne ran servich, ha ne fell quet din ober. » Cetu eno tout ar pez a fell d'ar rema.

Ar guer *Republiq* e guinou ar rema a sinifi Gouarnamant an dud direol, feneant ac atao prest ha goutet da gorfata.

—

II. *Reglamant al Labour.*

Sonj oc'h-eus, c'hui da viana artizanet Paris, eus an dromplerez indin-ze.

Var digarez regli al labour, certen tud, Alvocadet ar bobl, var ho meno, tud ac a garie archer-vad, a ioa en em instalet en eur palez superb, hanvet al Luxambourg.

Eno, divar goust an tenzor publiq e vevent braoïc, ne vanque dezo na quic yer, na quic cluger, pini a ouïent da arrozi madic avoalc'h gant guin eus ar güella; evelse bourret, hac o c'hortoz bourra adarre, e sclapent oc'h guinou ar bobl qùeaz eur frazen benac quempennet expres evit en touella. Avichou artizanet-vad, tud hac a garie al labour a represante dezo òa impossubl ar pez a lavarent; an-tro-nos ar gazeten anvet ar *Moniteur*, a bublie en ur fæçon pompus ar zarmon leun a voguet o devezo great; mæs ne lavare guer eus ar responchou fur ha solid a veze roët d'ar zarmonerien-ze.

Meur a ini a oue tapet : epad an amzer-ze an atelierou a chome goullo. An dud-ze pere a bretante regli al labour, ho doa en ho disposition an oll

droupou, un autorite absolu, a no doa great nemet direnca peb tra.

Goude reglamant al labour, un dromplerez all cazi evel oc'h ouma, a oue proposet deoc'h da lounca, an droad d'al labour.

Peb tra gant ar ræson, m'er goulen ouzoc'h, ha possubl eo e ve an dud obliget da fournissa labour, pa ne gaver quet a ziscarg d'ar varc'hadourez? A n'en deus quet great avoalc'h, an hini en deus great e bossubl evit protegi, courachi ac asten al labour, a pa zeu da zicour ar re a souffr defot labour?

Suppozomp eur momet ec'h elfe ar re a glasq o trompla, beza mistri : dioc'h-tu el lacaïnt publia gant cals a bomp an droad d'al labour; ia, mæs, p'o p'ezo an droad, al labour a vanco muoc'h eguet jamæs, rac foëta a teuzi a raïnt ar pez a servich da zouten al labour.

A bezit sûr penaus e general ar re re a ra muïa a deïl ac a garnach evit goulen an droad d'al labour, ne dint quet ar re ho deus ar muïa c'hoant da labourat.

—

III. - *Mui a arc'hant! Mui a staliou caër! Mui a dud pinvidic!*

An arc'hant! Cetu eno eur guer eus a bini an dromplerien-mañ o deus great eur guer a gassoni ac a goler evit ar re a lenn, a zelaou, ac a zisoler ar pez o devezolennet a clevet, eb en em lacât e poan da gompren.

Evit ober un tam labour a gouzecanç benac, daou dra a zo absolumant necesser, arc'hant ha divrec'h; an eil a zicour ac a grèa e-ben.

Quemerit an artizanet vella, ar re gapapla ac ar muïa ententet, lavarit dezo sevel un ty important benac; ne ellint quet en ober, rac cals a arc'hant a zo redd da gaout evit commanç, ac evit lacat an traou da roul ebars goude ma vezo savet. N'eus nemet digaç arc'hant, ractal e velot tud o labourat, ac en esquem, a lacaï an arc'hant da dalvout non pas ebquen e profit ar re o ro, mæs ive e profit an oll e general.

Mui a staliou! Cetu eno c'hoas ar pez a gri an dud-ma pere a ve ho flijadur squigna partout ar gassoni. Mæs daoustha ne quet er staliou-ze eo e vez güerzet ar varc'hadourez, a zorti eus a atelier ar fabricant, e pini an artizan a c'hounit e vara? Ma na vez quet a staliou evit güerza ar varc'hadourez, ar fabricant ne fabrico quet, a parconsecant n'en devezo quet izom a artizanet, netra sclerroc'h.

Cetu eno penaus er beva-mad an eil tra a zepand dioc'h e ben, an eil den dioc'h eguile.

Mui a dud pinvidic : en derveziou quenta eus a revolution c'hevreur, pa dec'has an dud pinvidic eus a Baris ac eus ar c'hæriou bras dre ar spont ho doa o clevet cana ar *ça-ira*, ac ar *c'hramagnoll* a dre ar goudrous a reat do laëres a do laza; pa cessas dre eno an dispignou bras e Paris, faus mignonet ar bobl a bretante oat en em glevet evit e lacat da vervel gant an naoun.

Hirio n'o deus an dud pinvidic-ze nemet digueri adarre ho staliou, ha quemeret o zreïn ordinal, ac e cleffot ar memes re o crial ac o lavaret penaus dre an dispignou bras-ze, dre ar rejouissançou brillant-ze ec'h insultont ar paour, ha forz zo d'an dud-ze du gant ar gueïer pe en em drouc'hint ac en em zislavarint dre ho c'homsiou pe ne raïnt quet? Salo e cresq-fe an dispignou bras-ze, el lec'h diminui! ra ve güelet [illegible] carrochou-caër o roul dre ar

plaçennou! ma na ve quet a garrochou, livirit din petra zeuffe da veza ar garrocherien.

Er memez tra evit an traou all.

Grit attention : cetu ama un ty eus a bini ar prenestou a zo sclerijennet caër evit eur bal : countomp un nebeut da bet micherour er raï ar bal-ze gounit arc'hant.

Goulaouerien, Coarerien, Tapisserien, Quemenerien, Maneguerien, Bijouterien, Coëfferien, Quemenerezet, Marc'hadourien ar guiziou nevez, ar re a labour ar seïz, ar rubanou, ar fleur, ar re a verz scourn, ar Bastisserien, ar Gocherien publiq, an Imprimerien evit ar billejou a reont da bedi da zont d'ar bal; cetu eno tud ac a brofito tout cals pe nebeut dre occasion ar bal-ze, eb conta meur a ini all e pere ne meus quet a sonj.

Betec an den pleinchinet ac estropiet, betec ar buguel memès, pere a bag eur güenneguic benac evit digueri stalafou ar c'harrochou.

Ac'hanta-ta, un dra vad e ve, m'er goulen ouzoc'h, crial : *mui a dud pinvidic!* A terri a güer var an ty-ze? crial : *quen a dud pinvidic!* A ne ve deffe quet crial : *quen a labour!* Goud a ran ervad penaus ar re a vez o crial er fæçon-ze, ne dint quet guir artizanet, pere a glasq gounit ho bara en eur fæçon henorabl; aillounet ezint pere ne glasquont nemet pilla ha laëres : mæs suppozomp ec'h elfe an aillounet-ze dont a benn eus ho dessin, da lavaret eo dont a-benn da billa; petra raffent-y gant ho zraou laëret?

Daoust ha quement tra en deus en dalvoudeguez benac, evel an douar, al leve etc, a ne vent-y quet tout-a-fet dismantet? Al laëron a ve leun ho godellou a vijoutriou, a blec-fe dindan ar bouez eus an etoffou caër, eus ar meublou precius; ha goudeze? E creis al boulversamant ac an desolation

general, piou a brenfe an traou-ze digato? An dud miserabl a ve e risq da vervel gant an naoun e creis ar madou dibratiq-ze.

M'ar tiousse dre valeur d'ar republicanet-ruz beza mistri, oh! evit neuze ne ve mui a dud pinvidic, prest e vet tout quer miserabl a quer miserabl.

—

IV. *Ar vizer : piou zo caos anizi?*

Ar vizer! Emaon o paouez scriva ar guer terrubl. Ia, mizer zo : mæs piou zo caos anizi?

A ne quet an drabasserien eo, pere o lacât an alarm partout, a zeu da ziminui ar fisianç, a da arreti ar c'hommerç ac ar brosperite?

Ar güel ebquen eus eur boned-ruz a laca cals tud da anfonçi en ho godel an arc'hant a ioa dijà er meaz, a destinet gato da brena marc'hadourez ac'ho diancachou.

Ar bonedou-ruz en em gomport en eur fæçon detestabl ac abominabl : ober a reont ho fossubl evit lacât an artizanet da goëza e disesper, evit guellout en em servicha anezo evel eus a instrumanchou, a quement-mâ ne deo quet eur supposition faos; un dervez benac a-raoc revolution miz-even, e oue saiziet el lizer scrivet gant eur c'hamarad da Vlanqui, e pini ec'h expliquet an dessin infernal da viret na guemerche an artizanet ho labour, en eur excita atao en tu pe du an diroll ac ar revolt.

Sellit, cetu ama ar pez a lenner er gazeten anvet *Republiq*, eus ar c'henta a viz-meurs.

« Penaus dont a benn da drec'hi quement all a droupou? An amzer... Un amzer verr. Varc'hoas mizer ar vro, pini a rivinont dre ho laëronçiou, a

raï an dra-ze cals güel eguet quement effort a elfemp da ober. »

E feat a laërouçi, piou eo ar vistri, nemet an dud-ze pere, d'ar pemzecvet a vaë, a gommançe dre zisquez ho autorite en eur lacât en un dro eur milliard a daillou var ar vro?

Evelse eus ar vizer eo ec'h en em servich an dud dibalamour-ze evit en em sevel a destum danvez; ar vizer-ze a forjont pe a grescont evit profita anizi; divera a reont guin-aigr e gouliou an den maleürus, evit lacat anezan, eur vech deuet da veza furius a foll dre ar boan, d'en em brecipita evel un deu dall, partout el lec'h ma fello d'an dud drouc-chançus-ze, da lavaret eo, evit ma teui do sicour d'en em ampari eus an autorite oc'h pini ema ho avi.

Biscoas james an ifern n'en deus invantet netra cruelloc'h.

—

V. *An Aristocratet.*

Adarre eus ar gueriou cleus a goullo-ze a implij an dud direol evit trompla ar bobl, evit squigna partout an divizion ac ar gassoni; rac seblantout a ar n'eus nemet ar gassoni, ac ar gassoni ebquen o lacat da gabalat an dud-ze pere a veul quement an union ac vreudeuriach.

Quement ini a zezir an urz-vad, ar peoc'h, al labour, a ne fell quet dezo beza direol, a zo, evit doare, aristocratet evito.

M'ar teu un artizan honest ac ententet da reï eur respont fur benac d'ho discourzou sot a fulorus, e vezo ive dioc'h-tu trêtet a *aristocrat*.

—

VI. *Revolution* 93.

-Ar Republicanet ruz ho deus lequeat en ho fenn -digaç var e c'his an amzer valeürus-ze, eus a bini ar boned ruz eo an imaj.

-Artizanet! Bez' eus c'hoas en ho touez tud-coz ac'ho deus güelet gant ho daoulagad propr ren ar -bonedou ruz-ze; bez' oc'h eus marteze un tad-coz, eur vam-goz, pere a ellit da interrogi. Ah! Ne res-pontit deoc'h nemet en eur scrija! en hor c'hæriou livret d'ar vizer an horrupla, ho deus güelet ar -c'hommerç neantet, an arc'hant ramplaçet gant ta-mou coz-paper eb talvoudeguez; rencadou tud ma-leürus oc'h en em enca derveziennou hed-a-hed ec'hars dor ar voulangerien, o clasq caout un tam bara du.

-Güelet ho deus ar c'huillotin euzus o labourat eb -ehan ebet; güelet o deus var hor plaçennou publiq -poulladou goad christenien, e pere ar chass a zeue -a vandennou da garga ho bouzellou.

Güelet o deus ar prizoniou quer leun a victimou, m'a teue ar c'hlènvejou, ar voçen memès da zicour -ar bourro do goullonderi.

-Güelet ho deus ouazet ha merc'het oaget a bevar-uguent vloas, treïnet d'ar c'huillotin eb gouzout -perac nac evit petra, güelet o deus bugale dre vil-lierou comprenet etoues ar re a dlie beza massacret ha beuzet.

Attesti a elfent ar pez a rapport an historianet -var ar poënt-ze, ar pez a rapport, dre exempl, ar revolutionner anvet Prudhomm, un den pini ne-deo quet certenamant suspec. Cetu ama penaus e teu

-Prudhomm, en e Zictionner cavaoüs da renca ar victimou eus ar revolution-ze : (1)

Ouazet nobl diaraoc'h.	1,278
Merc'het nobl diaraoc.	750
Graguez labourerien ac artizanet. . .	1,467
-Leanezet.	350
Beleïen.	1,135
Ouazet partabl eus a bep etat. . . .	13,633
-Niver antier eus ar re c'huillotinet.	18,613
-Graguez marvet gant ho spont, pe -dre vilioudou araoc'h an termen.	3,400
-Graguez brazès hac e guïlioud. . . .	34 8
Merc'het lazet er Vandee.	15,009
Bugale lazet er Vandee.	22,000
Tud maro er Vandee.	900,000
-Tud marvet en Naonet epad ma edo Carrier o commandi.	32,080

Etoues pere e conter :

Bugale fuzuillet.	500
Bugale veuzet.	1,500
Merc'het fuzuillet.	264
Merc'bet beuzet.	500
Beleïen fuzuillet.	300
Beleïen veuzet..	400
Noblanç beuzet.	1,400
Artizanet beuzet.	5,300
Tud marvet el Lyon.	31,000

Etoues ar rema ne gounter quet victimou Versaill, Avignon, an dud fuzuillet e Marseill ac e Toulon,

(1) -*Histor generalha guïrion eus an erroliou, faotou, ha crimou coumetet epad ar revolution.*--- 6 *vol. in*-8°.

-goude sich an diou guæar-ze ha cals a re all dre -bevar c'horn ar Franç, pere a ve re-hir da henvel tout.

Er güelet a rit, ne-deo quet an noblanç ac ar -vourc'hizien ebquen eo a scoe ar revolution, squeï -a rea ive, ac en niver brassoc'h c'hoas, an arti--zanet, ar vicherourien; ar c'harr euzus a cavaoüs -a zougue er memès fæçon ha mesq-a-mesq ar c'hreg divar ar vheaz ac ar varquizez, memès ar rouanes : --- egalite dirac ar chafot!

Cetu ama petra scrive eus a Oranj Maiguet, unan eus ar cheffou revolutionner : « ar c'huillotin zantel -a ya bemdez en dro; Marquizien, Comtet, Procu--rerien, tout e savont varnizi. A benn un nebeut derveziou ama tri-uguent chiffoner a basseo ivez dreïzi. »

Ar chiffonerien-ze, ac y a ioa ive aristocratet?

-Noc'h-eus nemet lenn al listen eus an dud barnet d'ar maro gant an dribunal revolutionner eus a Baris; güelet a reot eno etoues un niver bras a artizanet eus a bep etat, coupabl ebquen da veza tud honest, betec hano eur paour eus a hospital Bicêptr, anvet Ostallier.

-Daoust ac en a vije ive aristocrat ar paour-ze eus un hospital?

-Ac ar re n'ouzont quet peur beza admiret avoalc'h ar vrassa crueldet zo bet biscoas var an douar, a gred c'hoas profani an hano caër a liberte!

Ac ar re n'ouzont quet peur beza adoret avoalc'h ar vourrevien euzussa a zo bet biscoas, o deus c'hoas ar frôn en ho sarmoniou pompus da grial -a eneb ar varnediguez d'ar maro! Robespierr ive a barlante a eneb ar varnediguez d'ar maro, daou -vloas araoc ma cargas ar Franç a chafotou!

Ar meuleudiou pompus a ra ar revolutionnerien nevez eus ar monstr-ze, ac eus ar re zo henvel

ounta, a zisquez sclear avoalc'h petra raffent, m'ar guelfent en ober. D'ho zro e scofent partout eb distinction ebet; distruja ha massacri a raffent ar bobl ma tiouesse dezan en em sevel a eneb ho c'hrueldet, ha rebarbi outo.

—

VII. *Ar c'hlubou pe an assambleou, ar banquejou.*

Artizanet, ar c'hlubou e pere e vez great deoc'h quement a bromessaou faos, e pere e vez parlantet deoc'h el langach sot ha cruel, a zo iuvantet non pas ebquen evit conta deoc'h un toullat gueïer, mæs c'hoas evit tenna arc'hant diouzoc'h.

Evit paëa ar zall, ar goulaou, evit lacat imprima sarmoniou pe discourzou an alvocadet ruz, evit questou pere ne deont quet atao d'an destinadur annoncet (ac an dud a justiç a zo eno evit prouvi quement-ma), e vez flutet digueneoc'h ar pez ho p'eus gounezet gant cals a boan, e lamer digueneoc'h ho para, bara ho tud-coz ac ini ho pugale vian.

Ne ve quet profitaploc'h dec'hu chom er guear da zisquiza etoues ho famill, eguet mont da zelaou debita frazennou cleuz ha tromplus, ha da zicour maga gant ho liardigou falz vignonet pere ne reont nemet ober goab ac'hanoc'h?

Er memès tra evit ar banquejou-ze, e pere alvocadet ar flauderez, charlatanet affrontet, comedianet pere a labour evit ar bobl, var ho meno, a zeu da zebita ho frazennou a da c'hoari ho roll.

Goudeze nebeut contant eus ar yod gludennec a zebr ar bobl dister, ha mad evit ar c'hommun eus ar verzerien, ar botret-ma a ya da rinça ho gouzoug, ha da ober un tam propr a leïn.

Guëlit un nebeut pere eo e general an dud-ze a

barlant a glubou ac a vanquejou. Artizanet int-y? Nan, caout a reot enho alvocadet eb caos ebet da bledi, coz-medicinet eb den clàn da velet, scrivaguierien eb den da lenn ho labour, bresserien ambitius carguet a zleha collet ho reputation, pere o deus izom eus un dirolamant benac evit pesqueta en dour troubl, a lacat ho afferou var ho dress.

Clasquit ive etoues an artizanet, pere eo ar re a vez o terri al leternou-noz er c'heriou, o lacat ar gabuduill ac an emgann, anaout a reot enho labourerien pere no deus quet a c'hoant da labourat, pillerou hostaleri, tud bet dija condaonet evit beza great tapach, roët oual daoliou, great oual vlessou, a commetet crimou all mezussoc'h c'hoas; anaout a reot laëron, prisonierien liberet, forçalet pere en em ricl en ho touez, o poulz assamblez gato e oual afferou, ac a zeu da sclabeza ac'hanoc'h.

—

VIII. *Un dromplæzon all.— An association.*

M ar sant ar rema oc'h-eus el liard benac en tu diouzoc'h, e vezo clasquet mil a mil izign evit o zuna digueneoc'h; lavaret a raïnt deoc'h lacat oc'h arc'hant e commun assamblez gato, ec'h ouzont pelec'h ezeus er vro e pini eus moyen da zestum danvez a da zont da veza pinvidic en un taolcont : partial a reot leun a esperanç, ha ma na lezit quet ho croc'hen eno, e tistroot d'ar guear squiz-maro, goloët a druillou, en ur reclem inutilamant oc'h arc'hant, ha gant al liberte da ober ho clem dirac ar justiç, m ar quirit.

Cetu eno, bezit sûr, ar gonsolation uniq a chomo gueneoc'h atao, beveach m'o pezo ar maleur da lacat ho liardou etre daouarn ar rema.

—

IX. *Adarre ar botred fin ac ho victimou.*

-Ar rema ne leveront quet deoc'h guer evit guer ar -propoziou ma : « croguit en ho fusillou! grit barricadennou! » En em zisqüez a raffent re sclær evit -ar pez ma'zint, ha ne elfent quet, dioc'h ma c'her-rufe ar bed, dianzao ar pez eus a betra int bet pen-caos; mæs lavaret a raïnt deoc'h quement hac a faut evit ober quement-se.

-Pa vezo lavaret deoc'h : « cetu ama un den ac « a zo oc'h adversour ar brassa, ne ellot james « beza eürus epad ma vezo hema var an douar, » -a necesser e vezo neuze ajouti : « dao varnezan »?

E miz even, tud tromplet gant ar zarmonerien detestabl-ze, a en em fourras en eur gabuduill an -derrupla : ha güelet eus bet neuze nicun eux ar republicanet vras-ze var ar barricadennou? Ae expozet o deus y bet eur vleven eus ho fenn? Nan! en em zerc'hel a reant a gostez, ac e rezerv, non -pas evit ramplaçi ar re a veze lazet, mæs evit -profita eus ar victor e quen cas ma vije gounezet. Ho zaol o veza manquet, ne leverjont nemet eur gueric bennac, evit miret na vije laqueat var ho c'hont ar maleuriou a ioa errüet.

Tremenet an troubl excitet gat an taol-ma, e -commanchont ouassoc'h eguet biscoas da ober goab ac'hanoe'h dre ho c'homziou treïtour : dispos a yac'h -cloq o-unan, ec'h en em laquechont da ober meu-leudi ar re o doa laqueat da laza, o guervel a reant tud vaillant ac harozet. Mar doa ar victimou maleurus-ze tud vaillant, perac non pas en em lacât en ho zoues da gombati?

-Ah! dangerussoc'h eo leusquel ha receo un tenn -fuzuill benac, eguet na deo fricotal ha glabouçat ar guinou.

X. *Daoustha n'eus quet a voyen da renta ac'hanoc'h eürussoc'h eguet na doc'h ?*

Ia, artizanet, it da gredi ho deus ar rema c'hoant da renta eürus; ar rema, pere a zeu da attaqui ha da zecrial betec an œuvrou caëra eus ar charite; cetu ama petra lenner en unan eus ho gazetennou: « bê d'ar re o deus savet an hospitaliou! an hospital, ar c'hraou, an tyez destinet evit reï bouëd a dillat d'ar beurien, an aluzen roet dezo en ho zyez, pe el lec'h-all, an traou-ze tout a ra maleur an dud; en hano an egalite, me o disprich, ac o galv traou ifam! »

Er c'hlevet a rit!... Ar c'hraou, e pini e vez diguemeret a soignet ho pugale, epad ma vez ho mam o labourat; an hospital digor d'an dud clàn ac affliget, ar zicouriou distribuet d'an dud izomec, an traou-ze tout a zo decriet gant adversourien an urz-vad? Ar rema ne vijent quet bet pell evit lacat Sant Viçant-a-Baol da apparissa dirac an dribunal revolutioner.

Bez's eus tud disquiant ha counaret ac a c'halv ar charite un dra ifam, a fel-fe dezo sclepel ar c'hrouadur bian er rü, ar glanvoures er meaz eus e güele, ac an traou-ze tout en intantion profita eus a zisesper an dud maleürus.

Ar rema a zepeign ar charite evel un outrach great d'an dud a zicourer, hac a zirol-fe da grial venjanç, ma na ve mui exerçet.

Pa zecriont ar charite; ec'h en em zispançont de exerci, un dra eo ac a ya eb e lavaret, a ne de quet oual goustus.

Ar republic ruz ne ell nemet ober droug deoc'h, a ne fell quet dizi e ve great an disterra vad, artizanet, cetu eno penaus oc'h caret gant potret ar bonedou ruz!

Ar republicanet ruz dre eur brofanation abominabl, ho deus an affronteri da reï an hano a Jesus d'ar c'henta anezo, evel ma roe ive revolutionnerien 93 ar memès hano d'ar c'henta eus ho zouez, ac e vlasfemont betec ar charite zantel prezeguet d'ar bed gant ar religion gristen ebquen.

Ah! respontit, artizanet, ar seurt-ze eo a ell guellât ho sort, ac o renta eürussoc'h? A ne dint-y quet er c'hontrol ho prassa adversourien?

Ar charite a zo un dra exçellant a meulabl, a ro occasion d'an den pinvidic da ober œuvrou-mad, recommandet gant hor Zalver, occasion d'ar re baour d'en em humilia, un dra ive gourc'hemennet e peb pagen eus ar scritur sacr.

Ar c'hommunism, da lavaret eo an egalite evel ma c'hensent ar bonedou ruz, eo falla tra a elfet da velet; un dra eo ac a zislavar hor Zalver, pini en deus annonçet penaus e vije atao peurien var an douar, a zispanç an dud da zoubla an eil d'eguile, d'en em zoumetti d'ar superioret, traou pere en deus Doue quen alies recommandet; un dra digourach a dinerzus eo evit an artizan mad a gouechec, evit an tyeg ententet a goutet da labourat, pere a velo ar pris eus ho foan ac eus ho gouechèguez forbanet a flibustet gant re-all.

Dre ar c'halm, an urz-vad ac ar religion gristen ebquen eo ec'h eller güellât an traou e faveur an artizanet, a non pas dre ureou sot, pere n'o deus great dija siouas! nemet re a zroug.

—

II.

D'ar Baïzantet.

I. *Penaus e tret ar Republicanet ruz an dud divar ar meaz.*

Tud divar ar meaz, nemaoc'h quet eb gouzout penaus oc'h bet tretet gant ar bonedou ruz.

Lavaret a reant oac'h tud berr a speret, tud sot ac incapabl da gompren a da exerçi ho cuiriou; comparachi a reant ac'hanoc'h oc'h an anevalet pere a vaguit.

Gouzout a reant penaus ne ziguemerit quet mad ar Republiq a bropozent deoc'h, a cetu perac e lavarent oac'h tud nul e feat ar pez a zell oc'h ar C'houarnamant.

Exprima a reant publicamant an dismeganç ac ar gassoni naturel-ze o deus ouzoc'h. Unan eus a gommisseret Dru-Rollin, en eur renta cont, da gouls an electionou, eus an isçu fall en doa bet var ar mæziou, a scrive en eur barlant ac'hanoc'h en termeniou-ma : « Citoyanet! Nan! Païzantet! » Dre ar guer-ze a baïzantet ec'h entente, ac ec'h exprime an disprizanç ar vrassa. Hoguen ar païzant eo al labourer : ha pe seurt etat a zo utilloc'h a caërroc'h? Herry IV a lame e dog dirac el labourer!

Peb tra o doa arranget evit annulli, e quement a ma edo en ho galloud, ho cuir da voti, pini ne ellent da refusi deoc'h gant lealdet ac en eur fæçon anat d'an oll; cetu perac oue great deoc'h mont da voti d'ar pen-leac'h eus ar c'hanton.

Ar republicanet ruz a faille dezo ne vije e voti nemet ar bobl eus ar c'hæriou; ha dre ar bobl-se ec'h ententont potret ar c'hlubou, an dapagerien,

ar feneantet, pere a guemer mal-a-propos an hano henorabl-ze.

Potret ar bonedou ruz o doa calculet penaus en eur gontraign ac'hanoc'h da ober diou, teïr, peder leo evit mont da voti; ha quement all evit distreï d'ar guear, e virchent ouzoc'h da reï ho mouez. An Electourien eus ar c'hæriou no doâ nemet eur gamed da ober evit mont da voti: ha c'hui a gav deoc'h eo an dra-ze ober ar memes tra d'an oll?

Pa oue question da choas presidaut ar Republiq, an deputeet moderet, goude beza great ho fossubl evit obteni d'an dud divar ar meas al liberte da voti pepini en e barres, ne eljont obteni, a c'hoas dre gals a boan, nemet d'al liberte da voti da hirra tout e pevar andret eus ar c'hanton. Hebien ar Republicanet ruz a reas c'hoas ho fossubl evit miret ive quement-se.

Oh! m'o pije güelet anezo d'an decvet a vis querzu e Paris ac er c'hæriou! nac a blijadur o doa o sonjal penaus, d'ar poënt-se eus ar bloas, ar glao, an erc'h, an hentchou lous a dispennet a virche ouzoc'h da vont da voti; ac er c'hontrol ar brovidanç a accorde deomp un amzer ral d'ar poënt bloas-se. Evelse, ac y a selle a druez oc'h an oabl pur a caër a roe Doue deomp! nac a vallosiou var an eol brillant-se, var gorf ar baïzantet bastane a guinaouec-se (an hano-se eo a roent deoc'h), pere a zeblante da favorisa expres-mad.

Ah! ne quet glao, nac erc'h, na oual hentchou o talc'hche-c'hui er guear, pa vije izom ac'hanoc'h evit souten interest ar Franç!

Habitantet vaillant ha calounec divar ar meaz, c'hui zo prest da affronti dangerou all dishenvel dioc'h ar rema, querquent a ma c'houlenno interest ar Franç ac'hanoc'h!

Evit afferou miz even, Paris a velas gant admiration a gant anaoudeguez-vad ar gardou national-

-ze, guisquet pehini e guiz e vro, pere ho doa -quiteat var ar guer ho farqueïer, ho eost goz-dare, -ho labourou pemdeziec, evit dont da zicour ar so-ciete attaquet!

-Potret ar bonedou ruz a laoscas mil mallos var ho corf, o païzantet! disqüez a reac'h dezo e vijac'h atao eno, ho pillet pe ho fusill en ho tourn, -evit lavaret d'an dud fall a direol : *ne dremener quet ama!*

—

II.-*Eur fallagriez all eus a berz ar Republicanet ruz en andret ar baïzantet.*

-O velet ervad noa moyen ebet da viret ouzoc'h da vont da voti, ac e zoa eur oual vanden ac'ha-noc'h, e commanchont da dreti ac'hanoc'h en eur fæçon all; brema int resolvet do cherissa, da ober -lazic deoc'h, do trompla m'ar bez possubl.

-Brema ne-doc'h mui ar baizantet bastane, gui-naouec-se, an anevalet gros-ze, brema ne reont mui divar ho coust a bortrejou farçus, evel an ini, -dre exempl, a represante Loïs-Bonapart o vleina eur -vanden yer-indes, ac e traon an daolen, evit renta -an traou anatoc'h, e velet tour un ilis divar ar meaz.

Brema ar botret-ze n'ouzont p'eur beza meulet -avoalc'h ac'hanoc'h. Un deputet eus ho c'hostezen en deus quemeret ar boan da scriva en eur ga-zeten rus eur maread lizerou adresset d'ar *baïzantet*, -e pere ne glasq nemet o paca en ç c'hlud. Un all -en deus great, n'eus quet pell c'hoas, eur zarmon derrubl en Assamble national er memes intantion. Ne quet necesser lavaret deoc'h penaus an daou-ma -n'oant quet cals goutet e vije chenchet an deputeet, -ac o doa c'hoant bras da zerc'hel mad d'ho femp lùr var-nuguent bemdez dre garantez evit ar bobl.

Goulennit digato-ta, oc'h ar vignonet nevez-se d'ar baïzantet, perac no doa quet a c'hoant e vije votet pepini, en e barres, perac e clasquent an oll moyenou evit miret ouzoc'h da exerçi ho troajou!

Ar rema ne baouezont o squigna partout var ar mæziou levriou ha gazetennou great gato. Supposi a reont deoc'h eta nebeut a speret ac a c'houecheguez, mar credont e-maoc'h o vont da veza paquet e stignou quer grossier a quen anat!

—

III. *Arabat e ve Doue ebet, el laëronçi eo possedi un dra an-unan, ha sottizou all evel oc'h ar rema.*

C'hui, credabl, a so douguet evit ar Religion, pini a zalch an den en e renq, a laca anezan d'en em gomporti mad, a vir ounta da ober droug de nessa, ac a zalc'h ar zociete en e floum. Piou en deus scrivet ar blasphèmou spontus-ma :

« Me a lavar : quenta tra a dle an den libr a « rasonabl da ober, eo chasseal prounte ma hello « ar zonjezon a Zoue eus e speret ac eus e gous- « tianç, beb dro me zanto oc'h antren enhe; rac « Doue, m'ar d'eus unan, a zo naturelamant ad- « versour deomp, ha ne zepantomp e nep fæçon di- « ounta... Doue a sinifi sottoni a lachentez, cruel- « det a mizer; Doue eo an droug. »

An ini en deus scrivet ar c'homziou-ze, eo Proud'hon ar mæstr eus ar Gommunistet.

C'hui oc'h-eus respet ac a so douguet evit ar pez a apparchant ouzoc'h, evit ho ty, evit an douar-ze distrempet quen alies a veach gant ar c'hoëz eus ho tall. Hebien! ne quet Proud'hon ive en deus scrivet :

« Caout un dra deomp on-unan a zo el laëronçi « ac un dra ifam! »

Ac ar memes den-se a zo prest da guemeret arc'hant ar bobl, evit er lacat, var e veno, e commun gant e re! Oh! e tleont beza en assuranç etre daouarn tud ar seurt-ze!

Ar C'hommunism eo al laëronçi.

D'an ampoënt memes ma edo ar gostezen-ze oc'h o meuli, ac oc'h o cherissa, nedo quet ar gommunistet o c'houlen ma vije laqueat e commun ar madou quen meubl quen diveubl, hà ne elche nemet ar C'houarnamant ebquen o distribui ervez e faltazi?

C'hui a zo douguet, ac oc'h eus respet evit ho creg, ac ho pugale, evit ho famill; Hebien! Eur gazeten d'ar rema a ne brezegue quet a vouez huel al liberte da gaout quen alies a c'hreg ac a garchet; ne fell quet din rapporti ama ho c'homziou.

Evel-se ar gommunistet a attaq assamblez quement tra a zalc'h ar zociete en e floum: Doue, ar famill, ar madou.

—

IV. *An nao guennec cresq dre lûr var an taillou.*

An dail-ze, pini en deus glazet meur a ini ac'hanoc'h, a ne quet ar Republicanet ruz eo o deus y invantet a touchet? Da betra oa y destinet gato?

Da rei daou-uguent lûr bemdez d'ar gommisseret terrubl-ze, pere so eat da squigna an troubl ac an dizurz dre bevar c'horn ar Farnç.

Da baëa tud casset gat potret ar c'hlubou da zicour ar gommisseret-ze en ho fonctionou maleürus.

Da baëa mevellou Caussidierr a Sobrier, a quement ini a zougue cravatennou a turbanou ruz dre baveou Paris.

Da rei da eva da guement ini a veze o planta güez al liberte, da offr da yeuet Paris gouëliou païan a ridicul.

-Da zizomagi eus ho dispignou foll ar Republicanet ruz, pere a zaillas var an autorite evel eur vanden vautouret.

-Da baëa dleou ar re vrassa, ac ar re vezussa a -elfet da velet, a da garga godellou eur maread anezo.

-Tud divar ar meaz, cetu eno da betra eo servichet ho pemp çantim a daou-uguent!

—

V. *Ar milliar a zizomajamant.*

-Ar Republicanet ruz a oar ervad penaus ar c'hresq eus ar pemp çantim a daou-uguent a ra gant ræson -poan galon deoc'h; imaginet o deus eta eur voyen -evit o tigoll a guement-se, a beza deuet mad deoc'h.

Ar voyen-ze eo, evel a leveront, ar restitution eus an arc'hant roët d'an emigreet.

-Abars mont larcoc'h, güezit ervad penaus an ini a scriv quement ma, n'en deus bet biscoas nicun eus e guerent emigret, a n'en deus profitet na cals -na nebeut eus an arc'hant roet dezo; bez' ezeo en affer-ze quen dizenteresset a ma c'heller beza.

Goude quement-ma, examinomp an traou evel ma maïnt.

-Bez ez oa e Franç eur sujet fachus a division ac -a zrouguiez etre ar re a apparchante outo diaguent -ar madou anvet madou national, ac ar re ma edont gato d'ar poënt-ze.

Ar madou prenet epad ar revolution divar goust -an emigreet, evit ma zoa pell amzer abaoue, n'oant quet atao quen estimet ac ar re all. Meur a ini o -doa aon na zistrochet var ar güerzedigueziou-ze; lod all o doa scrupul o prena ar seurt madou-ze. Pa -veze question da verza madou ne vezent quet na-

tional, ne vanquent james da lacat var an affich : *Madou abers tad ha mam.* Ar madou national no doa quet quement a dalvoudeguez evel ar re all, na vanque ar bempet da vont da n decvet ervez an Departamanchou.

Abalamour da guementse e oue sonjet rei d'an emigreet un dizomajamant pini, ne deas quet da er milliarr, mæs da c'hoec'hcant pemp million varnuguent, eus a bere an anter da nebeuta a oue touchet gant creançourien an emigreet, ac ar greançourien-ze a ioa cazi oll, negoçianet, artizanet, marc'hadourien a bep seurt.

Al lezen-ze a oue douguet er bloas 1825, en intantion na vije mui a aon nac a scrupul o prena nac o terc'hel ar seurt madou-ze, ac evit effaçi an diffaranç a laqueat etrezo, diffaranç pini a ioa eur zourçen a zivizion ac a yenien e Franç. Azalec neuze, ar madou national o devoue ho c'hour evel er re all. Ar Franç a c'hounezas e quement-se muoc'h eguet na roas evit digoll an emigreet, digoll pini ne dostea quet oc'h ar pez a dalie ar madou-ze d'an ampoënt ma ouent guerzet, na parconsecant oc'h ar pez a dalont brema.

Güelet a rit eta penaus an dizomajamant-ze a brofitas cals nebeutoc'h d'an emigreet, eguet d'ar re da bere e vanquent arc'hant, d'ar re ma maïnt gato brema, ac a grescas cals talvoudeguez ar madou e Franç.

Pa zeu ar republicanet ruz da barlant deoc'h divar-benn lacat an noblanç da resteurel ar pez o deus touchet evit ho digoll, e c'houzont ervad penaus Gouarnamant reglet mad ebet, na republiq nac ini all, ne dai a eneb el lezen anavezet evit beza legitim, na da lacât dre guement-ze an troubl partout. Ne zeziront nemet brouilla ar sperejou, profita eus ar c'hemesq ho deus c'hoant da lacât, nevezi drou-

guechou a cassoniou, a trompla tud berr a speret, ac ato prest da grapa.

Mæs suppozomp un istant e ranc-fe dre valeur an dud gentil resteurel ar pez o deus touchet evit ho digoll; petra errufe?

Ne quet digant bugale, na bugale vian an emigreet, mæs digant famillou ho c'hreançourien goz, eo e ranc-fet difframa an anter d'an nebenta eus ar zoum zo bet roët dezo.

Famillou an emigreet o deffe ræson da lavaret : « pa zeuit goude pevar bloas var-nuguent da lamet digueneomp ar pez so bet accordet deomp dre el lezen, rentit deomp hor madou evit pere oa bet roët an arc'hant-ze deomp. »

An diffaranç maleürus a ioa diaguent etre ar mà-dou national ac ar re all a zistrofe adarre ouassoc'h eguet biscoas; ar madou diaguent national a zeuffe a nevez-flam da goll eus ho zalvoudeguez.

Pet guech ne quet bet güerzet ac asverset an darn vuia eus ar madou-ze? Pet tam neus quet great anezo? Pet so en ho touez ac o deus un dervez arat pe zaou prenet gant poan ho divreach, ac a zo marteze, eb e ouïach, madou national! ha-ma na vizit quet tra-casset divar-benn an tamou douar-ze, oc'h sur daviana da rancout coll varnezo abalamour d'al lezen nevez-ma, ma tiouesse deoc'h caout izom do güerza.

Lavaromp ama c'hoas penaus affer an digoll-ze a ve evit potret ar bonedou ruz eur sujet ac un occasion da voualc'h madou an oll, ac eur veach commançet, bezit sûr ne chomfent quet buan a za.

Ac e reont c'hoas goab a-voalc'h ac'hanoc'h evit lavaret deoc'h penaus, eur vech m'o dezo guellet attrap an digoll-ze divar goust an noblanç, e rambourçint deoc'h ho pemp çantim a daou-uguent. Anat e gouzout ervad penaus, evit ar re o deus madou coz national, ar rambourçamant a douch-fent, ne ve

netra e comparæson d'an diminution a zeuffe var ho madou diveubl. Receo a raffent, dre exempl, uguent real en ho godel gleis, ha coll a raffent cant lûr eus ho godel zeou.

A goudeze, güezit ervad penaus ar bonedou ruz so potret ac a guemer eb resteurel.

—

VI.-*An dud-gentil tamallet e faos da voal dreti ar Baïzantet.*

Ar republicanet ruz a c'hoari c'hoas er rol all vis-a-vis deoc'h.

Deuet da veza en un taol cont ho mignonet, var ho meno, ec'h en em brezantont dirazoc'h evel tud deuet do tilivra. An dud-ze pere ne vevont nemet a gassoni ac a venjanç, pere a zo bepret occupet o clasq lacat an eil rumm tud da en em revolti oc'h eguile, a zisqüez da artizanet quæar, ar bourc'his, an negoçian, ar re a zalc'h mercerez evel ho adversourien; dec'hu, Païzantet, e parlantint a noblanç pere o talc'h en esclavach, a autrounez, a vistri pere ne reont nemet o previ ac o oûal-dreti.

Allon-ta! an dra-ze a zo ober goab! lavaret a ve great penaus ar bonedou ruz no deffe james güêlet nemet en ho c'hlubou penaus ema ar bed var ar meaz. Daoust ac en a so autrounez trinuent vloaz-zo? Daoust ac èn ve cavet c'hoas e Franç un digentil ac a ve touellet gant un dalc'h benac, da lavaret eo ac èn deffe c'hoant da gaout quement a autorite var ar bobl evel guechal? An noblanç en amzer ma ne-dint netra nemet tud evel ar re all. Ar c'henta deuet eus ar baïzantet, ac en devezo d'en em glem eus an Autrou brassa eus e ganton, n'en deus nemet e sinifia da zont dirac ar justiç, a m'ar dema an tôr en e gostez, e vezo condaonet er regl--- evel ma tle beza.

N'eus quet pell c'hoas ar bonedou ruz, leun a zisprijanç evit ar baïzantet, o zrete a dud sot, a c'hinaoueïen, a dud collet gant ho opinionou faos; hirio leun a druez outo, ha nep o c'hredfe, ec'h alvont anezo esclavet an noblanç. Insult d'an eil rumm ha d'eguile!

Crog en e bal pe en e alar, exposet d'an ear bur ha yac'hus a zaour en e barqueïer, contant da ellout beva dioc'h e labour ac en e liberte, ar païzant nema quet o c'hortoz ma teui ar bonedou ruz d'en dilivra, ne deo quet esclav, a ne gonsant-fe quet er beza a bris ebet. Beva a ra en union-vad gant e amezec eus ar maner, evel gant he amezec eus an ty-soul, a n'en deus quet muoc'h a c'hoant da lacat an tan e castel enhont, eguet e ty-soul emâ.

En em gaout a ra assamblez ganto o daou en electionou, er c'hard-nationall, ha partout, ha mar deus un dra benac capabl da ober dezo en em glevet muoc'h eguet na reont, eo ar brezel a zisclerfe ar republiq ruz d'ar societe en antier.

-Brezel d'ar Maneriou! Peoc'h d'an tiez-soul! A lavare revolutionnerien 93, goude ma oue pillet ar maneriou, an tiez-soul ne ouent quet espernet; brema e vent nebeutoc'h c'hoas, pa 'zeus meur a baïzant ac'ho deus ive danvez ha leve.

Ar Paysant en deus muoc'h a speret eguet na sonj d'ar bonedou-ruz; ne-ma quet o vont da veza tromplet dre ho c'hluvanerez interesset. En em zisquezent douç quement a ma quirint, lavarent ive, m'ar queront, n'o deus intantion ebet da attaqui ar madou, nàc ar famillou; ne vior mui paquet dre gomziou a ouzont da forja evel ma queront ervez ar c'hirconstançou. Non biquen evit credi ec'h elfent gant eur guchen feneantet ac aillounet ebquen, etablissa ho assambleou ac ho banquejou en hor guillagennou-ni; ha ma vent tentet da vont larcoc'h,

ar bartagerien-ze, ar vedouïnet-ze eus ar c'hommunism, a disse beza c'hoëzet ho friou a torchet ho moustachou dezo, gant eur forc'h pe eur c'hanol fuzuill benac.

III.

D'ar Soudardet.

Nebeutoc'h a gomziou am bezo da lavaret dec'hu, Soudardet, rac an darn-vuïa eus ar pez ameus lavaret evit an artizan, ac ar païzant, a ell ive en em adressi dec'hu.

En effet, a ne doc'h-u quet ganet evit an darn-vuïa ac'hanoc'h, artizanet pe labourerien? Al loden vrassa ac'hanoc'h, a ne dleont-y quet, pa vezo fin d'ho c'honge, quemeret adarre etad ho zad?

Gouscoude ez eus poëntchou ac a zell ouzoc'h en eur fæçon particulier e qualite a zoudardet. Ho vaillantis ac ho courach a so er rampars puisssant evit souten an urs-vad, e quen cas ma ve attaquet. Ar republiq ruz e deus eta un interest vras do counit ha do trompla, da derri an accord ac an union-ze pini a zalc'hit etrezoc'h mui dre eur zantimant a henor eguet dre zoujanç.

—

I. Penaus e deus ar republiq ruz tretet an troupou.

Soudardet ac officerien, oll droupou Franç n'int quet evit sonjal eb crena gant ho dipit en affronchou o deus recevet abers tud ac o deus hirio c'hoant do c'horrompi.

N'eus quet izom da zigas da zonj deoc'h eus an troupou e Paris, disarmet a chasseet. Teïr zisun

goude revolution c'hevreur, ec'h essear lacat diou pe deïr regimant da antren e Paris : a veac'h int antreet, ma zint rambalet adarre dre urchou a gourdrousou potret ar c'hlubou. Ar re a ioa en hent a so obliget da chom a za, ac un dra doanius oa güelet soudardet Franç balïotet, casset a digasset dre an henchou bras eus a Franç, o c'haloupat eus ar guæar ma d'ar guæar ont, eb gout pelec'h en em arreti, abalamour potret an drapo rus o doa bet an affrontiri ac an insolanç da brononç en ho eneb un arret a exil.

Ac ar Generalet, ar Goronalet-ze obliget da zenti oc'h Commisseret rentet puissant ac absolu gant aillounet pur, gant tud nò doa quet un tam autorite o-unan un istant diaraoc. An epauleten obliget da ober lavar coz-alvocadet reformet, da zoubla d'eur vanden vagabounet, eus a bere lod bet dija etre daouarn ar justiç, ho deus bet abaoue meur a gont da regli gati!

Ac ar ganfartet-ze deuet, n'oar den eus a beleac'h, pere nò doa biscoas douguet an epauleten, na marteze fuzuill ebet, savet dioc'h-tu d'ar gradou huella!

Clasquet o deus lacat an dizurz etouez ar soudardet, n'o deus quet guellet en ober, d'ar ampoënt memes ma oant mistri absolu; a brema e sonj dezo e teuint guelloc'h a benn eus o zaol!

Ar re o deus great mil boan, mil injur deoc'h, ar re o deus laqueat ho pennou en encan, ar veïn da goëza var ho queïn er memes-tra evel glao arne, ar re zo bet en affü varnoc'h evel var ouïdy-gouëz, a sonj dezo oc'h prest brema da goëza en ho c'hripejou!

Ar Soudard ne quet sotoc'h evit ar Païsant; gout a ra d'ar just peguement a dall ar oualen eus ho c'homziou ac eus ho mignoniach, a prest eo dò faëa ar pez a dalont.

II. *Penaus e tretet an troupou epad ar revolution goz.*

Ar republicanet ruz eus hon amzer-ni n'ouzont p'eur beza meulet ac admiret aoualc'h comportamant ar republicanet coz; credi a ran e stouffent d'an daoulin dirac Robespierr, Couthon, Marat, ma vijent c'hoas e buez. Examinomp eta e pe fæçon e tretet ar Soudardet en amser horrubl ac euzus-se.

Parlant a rear deoc'h eus ar c'hloar a c'hounezas troupou Franç d'ar poënt-ze, certen, ec'h en em zistingchont, rac soudardet Franç a so bet atao vaillant ha courachus; mæs ar victoriou a c'hounezet d'ar poënt-ze a veze galet caër ac ampoëzonet memes gant un niver bras a valeuriou eus a bere ar republicanet a ioa penn-caoz.

An dizurz a laqueat partout. Ar Generalet habilla, ar re a verite muia fizianç ar zoudardet, ho doa en dro dezo commisseret abers an assamble national, carguet da veilla varnezo, a da gommandi dezo penaus en em guemeret. Pa ziouze d'ar gommisseret ourgouillus-ze beza caos dre ho iguoranç ma vije lazet cals a dud eus ho arme, e tenonçent evel treïtour ar general vaillant, p'ini ne lezent quet da heuill ar plân en doa quemeret, ac e laqueant e dreïna var ar chafot.— A pa zioueze dezan gounit ar victor, en denonçent adarre, gant aon na zeuje da guemeret re a autorite var an arme.

Er fæçon-ze e oue casset d'ar maro Luckner, Custinn etc. Eus ar c'hostez-all e veze laqueat an epauleten a general var diou-scoas tud miserabl, quen lach a ma oant ignorant, pere no doa jamès servijet nemet er c'hlubou, er gabuduillou, en emgannou.

Ne quet revolutionnerien an amzer-ze eo a c'hounezas victoriou d'ar Franç, ac y eo a zo bet caos eus e maleuriou.

Ne quet ar generalet ac an officerien ebquen eo a veze denonçet d'an dribunal revolutionner; denonç a reat ive soudardet simpl, tamallet da veza aristocratet, a control d'ar C'houarnamant, a var an digarez-se e vezent laqueat d'ar maro.

Ne roin deoc'h nemet un exempl a guement-se eus a vil a elfen da reï : unan eus ar vourrevien, (Beuzerien) Carrier, a roas urz da sclepel er mor meur a zen maleürus ambarquet expres en eur batimant; ac e fin e lizer a lavar evellen : « Ac ouspen ar c'horporal, ac ar pevar fuzuiller a zo e bours ar batimant. »

Credabl, ar c'horporal ac ar pevar fuzuiller-ze o doa euz ac horrol oc'h executi an urz a roët dezo, ac ar vourrevien evit o desqui da veza courachussoc'h eur veach all, ho laqueaz d'ar maro!

—

III. *Pere eo e Franç guir aliet ar puissançou estranjour?*

Soudardet, evit o tenna en ho c'hostez, ar bonedou-ruz, a glasq profita eus ho courach, ac eus an desir oc'h-eus d'en em zistingui; lavaret a reont deoc'h ec'h elchac'h mont en Itali, penaus n'eus quet a c'hoant ho pe avançamant ebet evit lacat droug ennoc'h, e leveront deoc'h eus treitouriach.

Oh! ia, an estranjourien o deus aliet e Franç, aliet ac a rent servich mad dezo; — an aliet-ze eo ar bonedou ruz.

Ar bonedou ruz eo a vir na ell ar Franç ober cazi netra dianveaz, dre an trouz ac ar freuz a antretenont enhi. Hon arme; quen niverus ha quer c'haër, a zo izom anizi, evit derc'hel penn d'ar re zo continuellamant oc'h essa troubli an urz-vad, ac an dranquilite general. Ar puissançou estranjour

a ello ar pez a guirint dianveaz, epad ma vezo ar republiq ruz o viret na daï ar Franç da zicour nicun anezo !

A ne quet y ac ho c'hamaradet din anezo, o deus discaret ar Pab Pii IX, tad al Liberte en Itali ! Disqüezet o deus eno, evel e lec'h-all n'eus Liberte ebet evit padout gato.

Essa a reont lacat en egarr an artizanet, dr'en abec ma vanq al labour dezo, ac abalamour d'ar vizer zo en ho zouez, traou eus a bere int o-unan penn-caoz ; clasq a reont lacat droug er zoudardet, en eur lavaret dezo penaus, pa rancont chom evelse eb ober netra, ne ellont caout tam plijadur, nac avançamant ebet, traou tout ac a dleffent da lacât var ho c'hount o-unan.

—

IV. *Penaus eo bet en em gomportet ar republicanet ruz pa veze question da ober un dra benac ouspen da barlant.*

Epad ma edo an autorite etre ho daouarn, petra o deus great dianveaz ar barlanterien gaër-ze, evit en em bompadi evel ma reont ?

Ac y o deus bet daviana an hardisseguez da lavaret a vouez hüel oa disclériet ar brezel, a da varcha, an drapeau dispag, a eneb ar puissançou eus an Europ ?

Nan, ar pez o deus guettet da ober, eo sevel e cuz ac evel dre laër bandennou vagabounet, pere o deus casset er broïou tosta, evit lacat an dizurz ac ar revolt enno, a quement-se oc'h en em bompadi atao e talc'hent mad d'ar respet a dlient d'an allianç a d'an accord a ioa etrezo.

Cetu petra o deus great er Belgiq, e Badd, er Savoaa.

Adarre tud maleürus tromplet dre bromessaou faoz, ac a zo distroet d'ar guear, en eur bedi mil mallos var ar re o doa o foulzet en danger, ac o abandoune, o dianzave memes, eur vech manquet an taol!

Cetu eno petra o deus great dianveaz ar republicanet eb ho farr-ze! güelit brema a plaçet mad e ve cleze henorabl ar Franç etre daouarn canfartet ar seurt-ze!

—

V. *Fœçon all da excita ar soudardet d'ar revolt.*

Ar botret ma, pere a glasq lacat an artizan d'en em zevel a eneb ar re a ro labour dezan, ar Païsant a eneb ar re a c'halvont an autrounez ac ar vistri, a glasq ive excita ar soudard a eneb e chef: depeign a reont dezan e general, e goronal, e officier evel aristocratet ar ouassa; ho fossubl a reont evit e angagi da chom eb senti, d'en em revolti memes, evel poch e quement-ze oc'h ar republicanet coz.

Ar bonedou ruz eus hon amzer-ni ne ouzont inventi netra.

Ho c'homportamant a so brema cals coupaploc'h, rac ne ellont quet caout an disterra digarez.

En amser-ma, daoust ac èn zo c'hoas en troupou an disterra privilach evit an noblanç? Ar soudard simpl, dre e vaillantis ac e gomportamant-vad, a ne ellèn quet sevel d'an huella gradou? An darnvuia eus an officerien a n'o deus-y quet commançet dre zouguen ar sac'h ac ar fuzuill? Meur a ini eus hor generalet memes, a n'o deus-y quet tremenet dr'en hent-se?

Ar bonedou ruz eo o deus bet c'hoant da etablissa preferançou e feat a c'hradou, preferançou pere ne dlient beza accordet nemet da botret ar

c'hlubou, d'ar gonspiratourien, d'ar re a veze en em zistinguet en eur gabuduill pe en un emgann benac, pere, a laqueant dioc'h-tu e penn hor regimanchou !

Hac èn zo bet biscoas e penn armeou Franç cheffou, peguer privilegiet benac ec'h elchent beza, quer ouaz ac ar rema, cheffou quer c'hasseat naturalamant gant ar soudardet ?

—

VI. *Gardou, bezit var oc'h evez.*

Ia, laquit evez mad, rac ema ar re o deus c'hoant da viret ouzoc'h da ober ho tever, da lamet diganeoc'h ho cloar, ac oc'h henor, o clasq en em ampari eus a guear !

Gardou, laquit evez ! ac ama e tle pepini ac'hanoc'h beza beb heur e gard evit conservi pur e henor !

Ar bonedou ruz o deus lavaret en eur barlant ac'hanoc'h, soudardet : « dont a raïmp a-benn anezo gant guin ha merc'het fall. »

Cetu eno ar moyenou a implijont, moyenou din anezo !

Emaïnt var ho lerc'h, e clasq o paca gant ho c'hoz-gazetennou, pere, deus quet pell, oc'h accable a injuriou, a pere brema a ra ar brassa meuleudi ac'hanoc'h, o offr a reont deoc'h evit netra, essa a reont o ricla er c'hotegarchou, er c'hazarniou. Publia a reont a vouez huel e vezo prest an troupou a en tu gato : eus an oll outrajou o deus great deoc'h, ouma eo ar ouassa.

Mæs quittez e vezint evit an arc'hant o deus dispignet, ac an avançou o deus great ; trec'het dre oc'h armou, ne deuint mui e fæçon ebet d'en em frotta ouzoc'h. An habit a zoudard ne vezo quet souillet na dishenoret. James an drapeau ruz ne vezo drapeau ar Franç !

Artizanet, Païzantet, Soudardet, c'hui pere a ra nerz ar Franç, ar c'homziou am eus adresset deoc'h, a vezo, a gredan, recevet mad.

Ne quet comziou vean, na gueïer eo am eus lavaret deoc'h; ne meus comzet deoc'h nemet eus a draou errüet, ac eus a bere e veler bemdez exemplou : ne meus quet parlantet muoc'h e faveur an eil eguet e faveur eguile; e feat a adversourien, ne anavezan nemet adversourien an urz-vad, pere a dleer da gombati.

Marteze ec'h elfent attaqui a dispenn dirazoc'h an tam scrid-mâ, rac ar virionez a zo cassaüs; mæs c'hui a ouezo penaus o respont.

Ne meus quet ho meulet dreist-vuzur; ar gourtizanet n'int quet guell evit ar bobl, eguet evit ar Rouanez : ne meus quet lavaret deoc'h : « c'hui a zo tout, ac ar re all n'int netra, » rac me ne glascan quet sevel el loden, en eur ziscar ar re all, na squigna ar jalouzi ac ar gassoni etouez bugale ar memes mam.

Ar vam-ze eo ar vro; — ar vro, pini a anavez ac a recompanç an oll servichou a rent dizi e bugale, pepini ervez e stad ac e c'halloud : ar vro, pini a garfe ho güelet o reï an dourn an eil d'eguile, ac unisset dre ar memes carantez!

Petra eo ar bobl, ententet evel ma tle beza?

Ac ama ne bellear den ebet.

Ar bobl eo ar vouez universel, milliguet a dianzavet gant an dud direol, beveach ma vez control d'ho zantimant.

Ar bobl, eo an oll Françizien assamblez!

LANDERNEAU.--IMPRIMERIE DE DESMOULINS.